
TURINYS

Pratarmė	3	G	171
Sutrumpinimai	9	H	199
Leksikografiniai šaltiniai	10	I, Į, Y	201
A, Ą.....	12	J	284
B.....	91	K.....	291
C.....	120	L.....	364
Č.....	123	M	400
D	126	N	449
E, Ę	156	O	529
F.....	165	P.....	536

PRATARMĖ

Žodyne pateikiama apie 30 000 bendrinės lietuvių kalbos žodžių. Taip pat skaitytojai žodyne ras kasdienėje šnekamojoje kalboje, publicistikoje, grožinėje ir mokslinėje literatūroje dažniausiai vartojamus terminus ir frazeologizmus. Atitinkamų sričių leksika žymima sutrumpinimais, rodančiais žodžio stilistinį vertinimą ar vartojimo sritį.

Žodynas skirtas plačiam skaitytojų ratui – ne tik lietuviams, besimokantiems ukrainiečių kalbos, bet ir ukrainiečiams, kurie domisi lietuvių kalba ir nori išmokti lietuviškai. Taip pat jis bus naudingas skaitant įvairių žanrų ir stilių lietuviškus tekstus bei verčiant juos į ukrainiečių kalbą, todėl žodyne stengiamasi pateikti kuo įvairesnių sričių leksikos, nevengiama ir etnografizmų, istorizmų, netgi pasenusių, tačiau įvairiuose raštuose neretai pasitaikančių žodžių:

bernáuti (bernáuja, bernávo) *vksm.* [...] 2. *psn.* *служіти батрако́м, батра́чити* [...]

gubeřnija *dkt.* (1), **gubèrnija** (1) *istor.* *губе́рнія* [...]

mašínraštis *dkt.* (1) *psn.* *машино́пис* [...]

óžragis *dkt.* (1) *muz., etnogr.* *о́жра́гіс, ко́зьячий ріг* [...]

Žodyno sandara

1. Leksikografinio straipsnio struktūra

Antraštiniai žodžiai pateikiami pusjuodžiu šriftu. Išdėstant antraštinius žodžius pagal abėcėlę nedaroma skirtumo tarp ilgųjų ir trumpųjų balsių a ir ą; i ir į, y; u ir ų, ū, tarp plačiųjų ir siaurųjų balsių e ir ę, è.

Visos antraštinių žodžių formos (veiksmažodžių pagrindinės formos, būdvardžių ir daiktavardžių moteriškoji giminė ir pan.) žodyne rašomos visu žodžiu. Atskirais straipsniais pateikiami priešdėliniai ir sangražiniai veiksmažodžiai,rieveksmiai, veiksmažodiniai daiktavardžiai ir t. t. Prie visų antraštinių žodžių pateikiama akcentinė, gramatinė informacija ir iliustraciniai vartosenos pavyzdžiai, kai kuriais atvejais pateikiama ir stilistinė vartojimo sričių informacija, frazeologizmai bei sustabarėję žodžių junginiai.

Pratarmė

Homonimai žymimi po antraštinio žodžio pakeltu arabišku skaitmeniu:

bāras¹ dkt. (4, 2) бар ~ naktinis bāras нічний бар

bāras² dkt. (4) ділянка, полоса ~ svarbūs darbų bāras важлива ділянка роботи; kultūros barai віхи культури

bāras³ dkt. (2) fiz. бар ~ padangosė trūksta bāro slėgio y pokryškaх не вистачає бāру тїску

Ilustraciniai pavyzdžiai pateikiami po ukrainietiškų atitikmenų, po tildės ženkle (~).

Frazeologizmai, sustabarėję žodžių junginiai ir posakiai pateikiami po visų reikšmių už rombo ženkle (♦) pagal abėcėlę:

auksinis, auksinė bdv. (2) золотий ~ auksinis laikrodis золотий годинник; ♦ auksinės raiknos золоті [спритні, майстерні] рўки; auksinės vestuvės золотė весілля; auksiniai žōdžiai золоті слова

2. Atskirų kalbos dalių pateikimas

Žodyne visi antraštiniai žodžiai turi kalbos dalies pažymas.

Daiktavardžių ir būdvardžių, turinčių moteriškąją ir vyriškąją gimines, pateikiamos abi:

gýdytojas, gýdytoja dkt. (1) med. лікар [...]

gabūs, gabi bdv. (4) здатний, здібний, обдарований, наділений, талановитий [...]

Jei ukrainiečių kalboje daiktavardis neturi moteriškosios giminės formos, pateikiamas tik vyriškosios giminės atitikmuo:

chirùrgas, chirùrgė dkt. (1) med. хірўрг [...]

cinikas, cinikė dkt. (1) цїнік [...]

Jeigu moteriškosios giminės forma ukrainiečių kalboje žinoma, yra fiksuota jos vartojimo atveju, žodyne ji teikiama:

chuligānas, chuligānė dkt. (2) хулїгāн, хулїгāнка, бешкєтник, бешкєтниця [...]

Kai antraštiniu žodžiu pateikiamas įvardžiuotinis būdvardis, greta jo duodama gramatinė santrumpa *įvr.*:

baigiamasis, baigiamoji bdv., įvr. остаточний, заключний, завершальний, кінцевий, випускний [...]

Prie daugiskaitinių ir vienaskaitinių daiktavardžių pateikiamos santrumpos *dgs.* arba *vns.*:

bařčiai dkt., dgs. (2) кул. борщ [...]

aviena dkt., vns. (1) барāнина [...]

Giminės pažymos *mot.* arba *vyr.* pateikiamos prie trečiosios ir penktosios daiktavardžių linksniuotės žodžių, taip pat išimtiniais atvejais, kai moteriškosios giminės formą turi vyriškosios giminės daiktavardžiai:

buitis *dkt., mot.* (4) побут [...]

šuõ *dkt., vyr.* (4) собáка; пѣс [...]

dėdė *dkt., vyr.* (2) дядько [...]

Bendrosios giminės daiktavardžiai turi pažymą *bendr.*:

akìplėša *dkt., bendr.* (1) наха́бник, наха́бница, наха́ба [...]

Nekaitomi daiktavardžiai turi pažymą *nkt.* ir giminės pažymą *vyr.* arba *mot.*:

asortì *dkt., nkt., vyr.* асо́ртí [...]

dražė *dkt., nkt., mot.* драже́ [...]

fojė *dkt., nkt., vyr.* фойе́ [...]

marabù *dkt., nkt., vyr., zool.* марабу́ [...]

Visų kitų daiktavardžių giminė aiški iš jų vardininko linksnio galūnės.

Prie deminutyvų pateikiama santrumpa *dem.*:

darbėlis *dkt., dem.* (2) робі́тка [...]

Skaitvardžių, turinčių moteriškąją ir vyriškąją gimines, pateikiamos abi giminės:

šeši, šešios *sktv.* (4) шість [...]

Įvardžio straipsnyje pateikiama įvairių linksnių pavyzdžių:

ąš *įv.* я ~ ąš і́р тù я і ти; ąš тáу! я тобі́!; ąš тò neturiù y мéне цьòго не́мá; сéск шáлиà манѣс сідáй б́іля мéне [сідáй по́руч]; dúок мán кнѣ́гá дай мені́ кнѣ́гу; јі́с манè т́улі він менé лóбитъ [коха́е]; драугáук сù манімè дружі́ зі мно́ю; ману́јè ўзвирé рѣ́ктis в мені́ скипів гнів [спалахну́в гнів]; я розлютува́вся; я спалахну́в гні́вом

Atskirais straipsniais iškeliami skirtingų šaknų asmeninių įvardžių linksniai:

mán *įv., N.* мені́ ~ dúок мán кнѣ́гá дай мені́ кнѣ́гу; мán skaũda gálvą y мéне бо́літь голо́вá; мán нэ́сант y мо́ю відсу́тність; мán јі́с кваі́лас, і́р т́iek! по-мо́єму він д́урень, і́ все!

manè *įv., G.* менé ~ тù манè ј́зеидеі́ ти менé обр́азив; јі́с манè geraĩ ра́жіста він менé д́обре зна́с

Veiksmažodžių pateikiamos trys pagrindinės formos: bendratis, esamojo laiko trečiasis asmuo ir būtojo kartinio laiko trečiasis asmuo:

Pratarmė

čiepsėti (čiepsi, čiepsėjo) *vksm.* попіскувати, пищати [...]

Sangražiniai veiksmažodžiai iškelti atskirais straipsniais, po pagrindinių formų pateikiama santrumpa *sng.*:

atsikiřpti (atsikerpa, atsikiřpo) *vksm., sng.* відрізати / відрізати собі [...]

mókytis (mókosi, mókėsi) *vksm., sng.* учітися; вивчати

Prieveksmiai pateikiami atskirais straipsniais:

aukštyn *prv.* вгору, догорі [...]

gražiai *prv.* гárно, красíво, красно, фáйно; дóбре [...]

Žodžių junginiai atskirais straipsniais neiškeliami – jie pateikiami kaip frazeologizmai ar iliustraciniai pavyzdžiai prie atitinkamų žodžių, nurodant žodžių junginio vartojimo sritį:

šaknis *dkt., mot.* (4) кóрінь ~ kvadrátinė šaknis *mat.* квадратний кóрінь; žódžio šaknis *kalbot.* кóрінь слóва

3. Semantinė informacija

Lietuviški antraštiniai žodžiai skirstomi reikšmėmis, kurios žymimos arabiškais skaitmenimis. Geriau suprasti žodžio reikšmę dažnai padeda greta antraštinio žodžio ar iliustracijoje prie žodžių junginio pateikiamos atitinkamos stilistinės ar termininės pažymos:

šakôtis *dkt.* (2) *kul.* пісочний торт у фóрмі (вігледі) ялінки [...]

frazeologizmas *dkt.* (2) *kalbot.* фразеологізм [...]

marmūzė *dkt.* (2) *menk.* мórда, пісок, хáря, марміза, ріло [...]

páistalas *dkt.* (3^a) *šnek.* дурніця, нісенітниця [...]

Kiekvienas lietuviškas antraštinis žodis verčiamas į ukrainiečių kalbą vienu, keliais ar net keliolika atitikmenų. Atitikmenys, artimi savo reikšme, atskiriami kableliais, o labiau nutolę – kabliataškiais:

malóninti (malónina, malónino) *vksm.* голубити, пестувати, пестіти, милувати, любувати, жалувати, ластити, лощити, мілувати, мати ласку; тішити, солодіти дýшу [...]

Laužtiniuose skliaustuose [ ] pateikiami sinonimiškai vartojami žodžiai ar žodžių junginiai:

būtinās, būtinà *bdv.* (3^a) потрібний, необхідний, неодмінний, обов'язковий ~ būtinóji gintis *teis.* необхідна оборона; būtinóji

tarnýba *kar.* строковá slýžba; būtina potrýbno [необхíдно]; būtiniáusias reĩkalas nagáľna potrėba [необхíдність]

Paprastuosiuose skliaustuose ( ) ukrainietiškoje žodyno dalyje pateikiamos fakultatyvios iliustracinių pavyzdžių dalys:

chirùrgas, chirùrgė *dk.* (1) *med.* chirýrǵ ~ chirùrgo konsultācija консультація (у) chirýrǵa

Veiksmažodžių straipsniuose pasviruoju brūkšniu (/) skiriami ukrainiečių kalbos įvykio ir eigos veiklo veiksmažodžiai:

atidìrbti (atidìrba, atidìrbo) *vksm.* відпрацювати / відпрацьовувати [...]

apipurkšti (apipurškia, apipurškė) *vksm.* обпріскати / обпріскувати; оббрізкати / оббрізкувати [...]

4. Iliustracijos

Žodyne kiekvienas antraštinis žodis iliustruojamas žodžių junginiu ar trumpu sakiniu (iliustracinių sakinių nepateikiama tik prie frazeologizmų). Iliustracijos padeda skaitytojui geriau suprasti antraštinių žodžių reikšmes, parodo žodžio vartosenos galimybes ir ypatybes, semantinę ir sintaksinę junglumą, įvairius kirčiavimo atvejus. Be to, iliustraciniuose pavyzdžiuose pateikiama nemažai ir enciklopedinių žinių – papildomos kultūrinės, istorinės, geografinės, etnografinės ir kt. informacijos, kuri dažnai būna susijusi su tikriniais vardais:

baublýs¹ *dk.* (4) *zool.* бугáй водяній ~ baubliaĩ įrašýti ĩ Lietuvõs raudonąją knýgą бугá водянї вписанї в Червону кнїгу Литви

mārios *dk., dgs.* (2) мóre ~ Kuřšiu mārios Kúrшська затока

apsėmti (apsėmia, apsėmė) *vksm.* залїти / заливати; затопїти / затопляти ~ Nėmunas apsėmė rėivas Немán затопїв полонїни

Vienas nuo kito iliustraciniai pavyzdžiai atskiriami kabliataškiu:

gābalas *dk.* (3^b) кусок, шматок, частїна, кавáлок; штýка ~ dūonos gābalas кýсень [скїба, скїбака] хлїба; áudeklo gābalas полóтнице; surjáustyti gabalais розрїзувати на частїни, розкрáювати, розкрáяти

5. Kirčiavimas

Visi antraštiniai žodžiai ir jų iliustraciniai pavyzdžiai kirčiuojami (ir lietuviškoje, ir ukrainietiškoje žodyno dalyse).

Pratarmė

Daiktavardžių, būdvardžių, skaitvardžių, įvardžių po antraštinio žodžio skliaustuose nurodomos kirčiuotės: (1), (2), (3), (3^a), (3^b), (3^{4a}), (3^{4b}) ir kt.

Jei vardažodis turi kirčiavimo variantų, nurodomos visos kirčiuotės, pagrindinis variantas teikiamas pirmasis:

aikštė *dkl.* (3), **áikštė** (1) [...]

akýlas, akylà *bdv.* (3), **akýlas, akýla** (1) [...]

Jei veiksmažodis turi kirčiavimo variantų, žodyne pirmuoju pateikiamas pagrindinis kirčiavimo variantas, o po jo – šalutinis:

bėrti (bėria, bėrė) *vksm.*, **beřti** (bėria, bėrė) [...]

Lietuviškose iliustracijose žodžiai kirčiuojami pagal pirmąjį antraštinio žodžio kirčiavimo variantą.

Ukrainiečių kalba turi dinaminį kirtį, kirčiuoti šios kalbos skie-menys žymimi akūto ženkle. Vienskiemeniai ukrainiečių kalbos žodžiai nekirčiuojami. Jei ukrainietiškas žodis turi kirčiavimo variantų, jie pateikiami laužtiniuose skliaustuose:

abėcėlė *dkl.* (2) *kalbot.* азбука, алфавіт [алфавіт] [...]

SUTRUMPINIMAI

anat. anatomija ~ анатомія
archit. architektūra ~ архітектура
astr. astronomija ~ астрономія
av. aviacija ~ авіація
bdv. būdvardis ~ прикметник
beasm. beasmenis veiksmazodis ~ безособове дієслово
bendr. bendrosios giminės ~ спільного роду
biol. biologija ~ біологія
bot. botanika ~ ботаніка
chem. chemija ~ хімія
dail. dailė ~ живопис
dem. deminutyvas ~ демінутив
dgs. daugiskaita ~ множина
dkt. daiktavardis ~ іменник
dll. dalelytė ~ частка
dlv. dalyvis ~ дієприкметник
ekon. ekonomika ~ економіка
etnogr. etnografija, etnografizmas ~ етнографія, етнографізм
euf. eufemizmas ~ евфемізм
fam. familiariai ~ фамільярно
farm. farmacija, farmakologija ~ фармація, фармакологія
fil. filosofija ~ філософія
fin. finansai ~ фінанси
fiz. fizika ~ фізика
fiziol. fiziologija ~ фізіологія
flk. folkloras, folkloristika ~ фольклор, фольклористика
fot. fotografija ~ фотографія
G. galininkas ~ знахідний відмінок
geogr. geografija ~ географія
geol. geologija ~ геологія
Įn. įnagininkas ~ орудний відмінок

LEKSIKOGRAFINIAI ŠALTINIAI

Bendrinės lietuvių kalbos žodynas. 1–8 dalys / redaktorių kolegija: D. Liutkevičienė (vyr. redaktorė), G. Naktinienė, R. Petrokienė, D. Svetikienė, K. Vosylytė, J. Zabarskaitė. Prieiga internete: <https://ekalba.lki.lt/bendrines-lietuviu-kalbos-zodynas>.

Bendrinės lietuvių kalbos žodynas. 9–19 dalys / redaktorių kolegija: D. Liutkevičienė (vyr. redaktorė), D. Murmulaitytė, V. Sakalauskiene, A. Gritėnienė, A. Gaidienė, D. Daugirdienė, L. Jonušys. Prieiga internete: <https://ekalba.lki.lt/bendrines-lietuviu-kalbos-zodynas>.

Dabartinės lietuvių kalbos žodynas / vyr. red. S. Keinys. 8-as patais. ir papild. leid. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2021. 973 p. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/dabartines-lietuviu-kalbos-zodynas>.

Frazeologijos žodynas / red. J. Paulauskas. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2001. 886 p. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/frazeologijos-zodynas>.

Lyberis A. *Sinonimų žodynas*. 2-asis patais leid. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2002. 586 p. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/sinonimu-zodynas>.

Lietuvių kalbos kolokacijų žodynas / sud. A. Bielinskiene, L. Boizou, I. Bumbulienė, J. Kovalevskaitė, T. Krilavičius, J. Mandravickaitė, E. Rimkutė, L. Vilkaitė-Lozdienė. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2019. Prieiga internete: <https://pastovu.vdu.lt/wp-content/uploads/2021/11/zodynas.pdf>.

Lietuvių kalbos žodynas (t. I–XX, 1941–2002): elektroninis variantas / red. kolegija: G. Naktinienė (vyr. redaktorė), J. Paulauskas, R. Petrokienė, V. Vitkauskas, J. Zabarskaitė; programuotojai: E. Ožeraitis, V. Zinkevičius, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005 (atnaujinta versija, 2018). Prieiga internete: www.lkz.lt; <https://ekalba.lt/lietuviu-kalbos-zodynas>.

Miliūnaitė R., Aleksaitė A. *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas [Tęstinis internetinis žinynas nuo 2011 m.]* / sud. R. Miliūnaitė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/naujazodziai/>.

Leksikografiniai šaltiniai

Norkaitienė M., Šepetytė R., Šimėnaitė Z. *Mokomasis lietuvių kalbos žodynas*. 2-as patais. leid. Vilnius: Baltos lankos, 2010. 560 p.

Sližienė N. *Lietuvių kalbos veiksmažodžių junglumo žodynas*. T. 1–2. T. 1. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1994. 444 p. T. 2, kn. 1. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998. 326 p. T. 2, kn. 2. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2004. 480 p.

Tarptautinių žodžių žodynas / red. A. Kaulakienė, S. Keinys ir kt. Vilnius: Alma littera, 2013. 887 p.

Utkā A. *Dažninis rašytinės lietuvių kalbos žodynas*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2009. Prieiga internete: http://donelaitis.vdu.lt/lkk/pdf/Dazninis_zodynas.pdf.

Vaitkevičiūtė V. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Žodynas, 2007. 1168 p.

Великий орфографічний словник сучасної української лексики, 253 000 слів / за ред. С. П. Круть. Ірпінь: Перун, 2005. 966 с.

Великий тлумачний словник. Сучасна українська мова від А до Я / упоряд. А. П. Загнітко. Донецьк: Бао, 2008. 704 с.

Великий тлумачний словник сучасної української мови / Близько 250 тисяч слів і словосполучень / автор, керівник проекту і гол. редактор В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь: ВТФ Перун, 2005. 1728 с.

Великий тлумачний словник української мови / упоряд. Т. В. Ковальова. Харків: Фоліо, 2005. 767 с.